

Personages

Meerdere recensenten vinden dat Natter zijn personages nogal clichématig heeft weergegeven.

- Thomas de Veen, NRC: *‘Zulke karikaturale uitgangspunten...’*
- Rob Schouten, Trouw: *‘Het zijn voornamelijk clichés.’*
- Bo van Houwelingen, de Volkskrant: *‘Een klassieke nazi.’*

Ben je het eens met de kritiek en zo ja, vond je het storend?

Wat vond jij van de personages?

Welk personage vond je het boeiendst?

Schuld

‘Goed, Ernst is dood en komt nooit meer terug. Maar Reinhart herpakt zich en blijft erbij dat het onmogelijk zijn schuld kan zijn.’ blz. 593

Ben je het met Reinhart eens? Is het niet zijn schuld? (...en blijft zijn hart rein?)

Is schuldig zijn aan hetzelfde als verantwoordelijk zijn voor?

Waarom heeft Reinhart ervoor gekozen om te liegen?

Boodschap

Volgens Thomas de Veen in het NRC is de boodschap waar het allemaal om draait de volgende: *‘Houd het overzicht, houd alles in de gaten.’*

Bron: Thomas de Veen, NRC, 27 maart 2025

Kon jij met zo veel verschillende personages het overzicht behouden?

Heeft de roman je een goed overzicht gegeven hoe een oorlog doorwerkt in alle lagen van de bevolking?

Is het niet zo dat je met name in oorlogssituaties juist geen overzicht hebt?

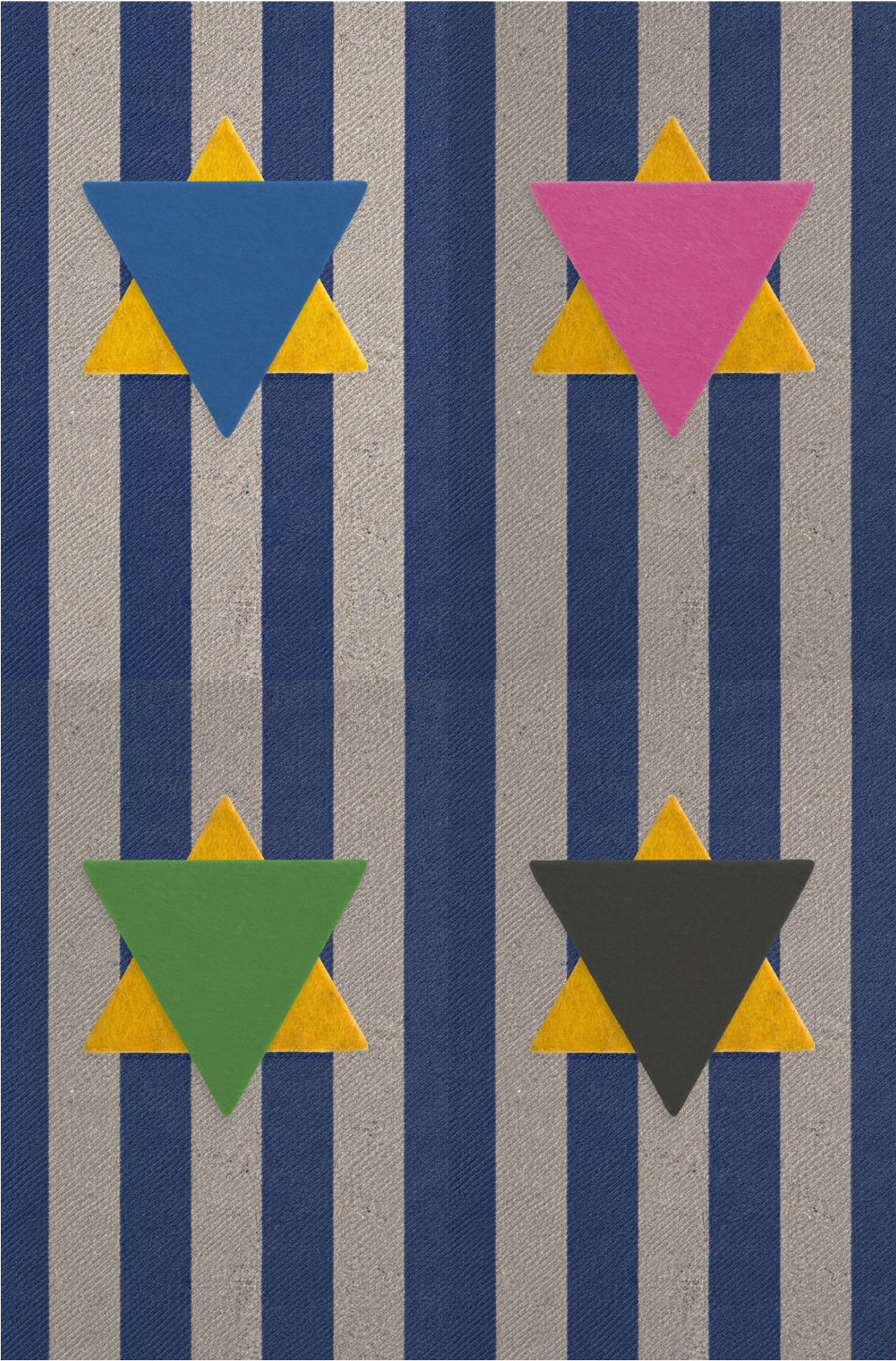
Karl Zehlendorf

‘... dat hij van zijn leven een toneelstuk heeft gemaakt waarin hij de hoofdrol wilde vertolken (...) waarna hij de ovatie in ontvangst zou nemen. Het doek is nu voorgoed gevallen over zijn leven, maar op applaus hoeft hij niet te rekenen.’
blz. 615

Is Karl een ander persoon geworden aan het einde van de roman?

Met welke drie woorden zou je Karl omschrijven?

Hoe denk je dat Karl terugkijkt op zijn leven? Heeft hij het goed gedaan, maar heeft het slecht uitgekapt?

Hoogtepunt / keerpunt

‘Die scène (Ernst wordt vergast) beneemt je de adem: het hoogtepunt van de roman. Maar ook een keerpunt: wat een aangetrokken strop was, wordt daarna een speurtocht in een cirkeltje.’

Bron: Thomas de Veen, NRC, 28 maart 2026

Heb je dat moment ook als keerpunt ervaren?

Vond je het ook het hoogtepunt van de roman?

Bleef het boeiend genoeg om door te lezen?

De waarheid

De waarheid, of er juist van weggijken, is een terugkomend thema.

Zehlendorf tegen Annemarie: *‘Weg uit mijn ogen! Jij bent niet in de positie om te bepalen wat waarheid is en wat niet!’*
blz. 463

Zou hij de waarheid wel hebben aangenomen als Annemarie een andere positie had gehad?

Hoe moet je met ‘de waarheid’ omgaan als je medeplichtig bent gemaakt?

Is de waarheid altijd te prefereren boven de leugen?

Oorlogsverhaal

Rob Schouten in Trouw: *‘Werpt hij met dit boek een nieuwe blik op die toch wel enigszins uitgekauwde Tweede Wereldoorlog?’*

Bron: Rob Schouten, Trouw, 20 februari 2025

Vind je dit boek van toegevoegde waarde op de vele boeken die er al zijn over WOII?

Heeft het boek je inzichten opgeleverd die nieuw voor je waren?

Wat heeft Natter met dit boek willen zeggen?

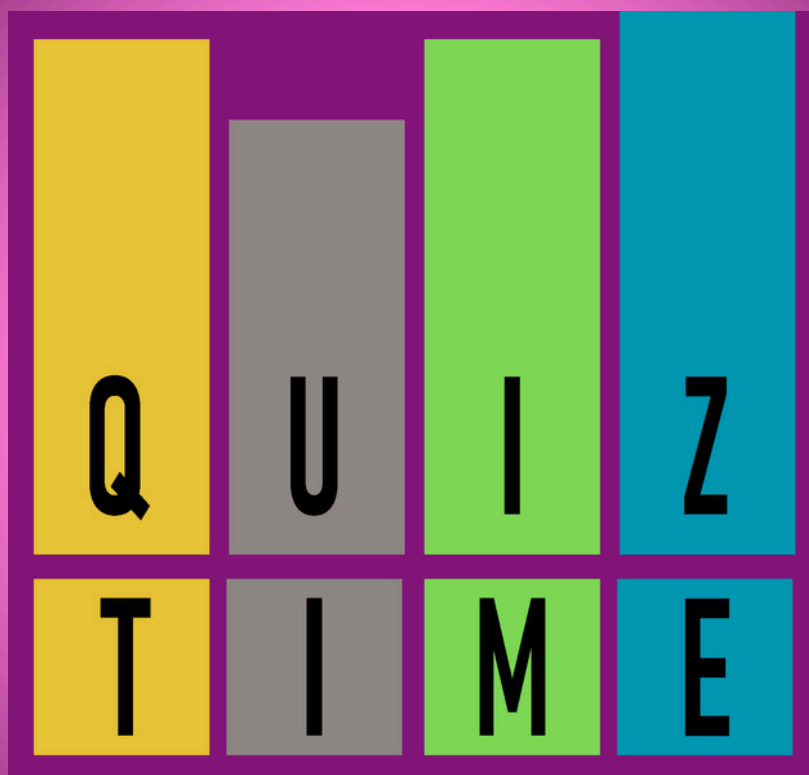
Vorm

Het boek is o.a. bijzonder vanwege de vertelvorm: een roman in scenario-vorm waarbij het lezen ervan bijna gelijk is aan de duur van de gebeurtenissen. *‘Een wonderlijke realtime-ervaring’*, aldus Bo van Houwelingen in de Volkskrant.

Bron: Bo van Houwelingen, de Volkskrant, 15 februari 2025

Heb je het lezen ook als een realtime-ervaring, ervaren?

Wat is je mening over de scenario-achtige opzet van het boek?

Quizvragen:

1. Muziekvraag: Zehlendorf speelt het stuk van Beethoven op een buitgemaakte vleugel. Wat is het merk van deze vleugel? **Bechstein. (1P)**

2. Lothar 'de filosoof' schiet terwijl hij zich schuil houdt in het mitrailleurshut een uitspraak van een filosoof te binnen: *'Angst is een avontuur dat ieder mens beleefd moet hebben.'* Van welke filosoof is deze uitspraak? **A. Kierkegaard. (1P)** B. Hegel. C. Schopenhauer.

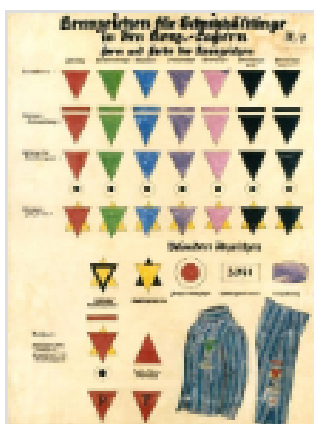
3. Ernst draagt tijdens zijn verdwijning een zg. plusfour.

- Teken hoe volgens jou een plusfour eruitziet. **(1P)**
- Hoe wordt een plus voor in de volksmond ook wel genoemd? **'Drollenvanger'. (1P)**
- Welk stripfiguur droeg ook vaak een plusfour? **Kuifje (1P)**

4. De Duitsers bedachten een systeem waaraan men meteen kon zien op welke grond(en) een persoon was opgepakt: het zg. Kennzeichen für Schutzhaftlinge. De stoffen kleurcode of een combinatie van kleuren werden op je pak genaaid. De gele driehoek betekende dat iemand joods was. Waar stonden de kleuren rood, paars en zwart voor? **Rood = communist /politiek, paars = Jehova's, zwart = asociale (eerder ook voor Roma) (3P)**

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Merktekens_in_Duitse_concentratiekampen

Merktekens in Duitse concentratiekampen

Tijdens de Tweede Wereldoorlog interneerden de nazi's verschillende groepen mensen in hun concentratiekampen. Om deze vlot van elkaar te...

nl.wikipedia.org